

Toespraak 30 juli Herdenking Loods 24/Joods Kindermonument Rotterdam

“Wij geven je het verlangen naar een betere wereld....” Dit schreef Janusz Korczak in de afscheidsbrief die de kinderen meekregen als zij zijn weeshuis verlieten.

Sinds de oprichting van het Kindermonument wordt op diverse scholen in Rotterdam ons onderwijsproject “Jij hoort in onze klas” uitgevoerd. Kinderen van nu adopteren enkele namen van kinderen op het monument en gaan op zoek wat er met hen is gebeurd, hoe dat ging in de oorlog en wat het betekent als je niet meer op school mag komen, omdat jij toevallig Joods bent. Zij ontdekken ook wat dat betekent in het hier en nu, in hun eigen leven... en als je dan ziet dat er wordt gediscrimineerd, wat doe jij dan, en wat zou jij toen gedaan hebben?

Ook als leraar vraag je je af: wat zou ik gedaan hebben? Stel dat ik op 31 augustus 1941 hoofd van een school zou zijn geweest in Rotterdam, zou ik de Joodse kinderen ook van school hebben gestuurd?

En wat zou ik daarna gedaan hebben als de kinderen weggestuurd werden naar Westerbork ... en verder...?

Een jonge onderwijzer, Salo Carlebach, ging de kinderen in Westerbork lesgeven en... ging uiteindelijk ook met de kinderen van zijn klas mee in de trein richting Auschwitz, hij liet hen niet in de steek, en wij kennen de afloop.... Er waren er meer, bijvoorbeeld Henryk Goldschmidt, beter bekend onder zijn pseudoniem Janusz Korczak, de beroemde Joods Poolse pedagoog, grondlegger van de rechten van het kind.

Op 30 juli 1942 was er niet alleen hier op deze plaats angst, onrust, paniek en verdriet, maar ook op vele plaatsen elders in Europa, zoals in het weeshuis van Janusz Korczak in een oud gebouw midden in het ghetto van Warschau, waar hij met ruim 200 kinderen en enkele begeleiders al maandenlang trachtte de wereld nog enigszins menselijk en dragelijk te maken voor de kinderen. Korczak wist op die 30e juli wat er komen ging, hij was gewaarschuwd door de Joodse Raad dat het weeshuis binnenkort aan de beurt zou zijn om weggevoerd te worden.

Hij, wereldwijd erkend als grondlegger van de rechten van het kind, had zijn levenlang gestreden tegen onrecht, had als beroemd kinderarts een weeshuis gesticht waar kinderen als volwaardige mensen met respect werden behandeld, waar zij inspraak hadden, waar zij rechten hadden. Hij had boeken geschreven over de rechten van de mens, en dus die van het kind, hij had radiopraatjes gehouden voor opvoeders, was één van de populairste kinderboekenschrijvers in Europa.

Zijn werk ligt ten grondslag aan het VN-Kinderrechtenverdrag dat vrijwel alle landen in 1989 hebben ondertekend. Zijn pedagogiek inspireert nog steeds vele mensen in onderwijs en opvoeding in vele landen. In ruim 40 landen bestaan Korczakstichtingen; ook hier in Nederland. In Yad Vashem staat een indrukwekkend standbeeld van Korczak die zijn armen beschermend om twaalf kinderen heeft gelegd. Niet voor niets TWAALF, alle kinderen van Israël...en van deze wereld...

Korczak werd in 1941 gedwongen om met de kinderen te verhuizen naar het ghetto, kwam in een oud gebouw en probeerde ook daar de kinderen te laten ervaren hoe een

rechtvaardige menselijke samenleving eruit zou zien. Zelfs in het ghetto organiseerde hij onderwijs, theater voor en met de kinderen, muziek en dagelijks ging hij op bedeltocht om voldoende eten en medicijnen voor zijn kinderen.

Tot drie keer toe kreeg hij een aanbod om zelf het vege lijf te redden en onder te duiken. Als beroemd arts kwam hij nog regelmatig buiten het ghetto. Steeds heeft hij geweigerd: Ik laat mijn kinderen niet in de steek!

Samen met de kinderen gaf hij enkele weken voor de deportatie een voorstelling over een jongetje dat ernstig ziek was en wist dat het zou gaan sterven.... Zo bereidde hij de kinderen voor op het onontkoombare. En op de avond van 4 augustus 1942 riep hij alle kinderen en begeleiders bij elkaar en zei: "Morgen gaan wij op reis met een trein. Doe je beste kleren aan en neem iets mee dat je heel belangrijk vindt: je pop, je dagboekje, je fotoschrift of wat je zelf heel graag wil. We gaan op reis, we weten niet waar we naar toe gaan, maar wij gaan met jullie mee; wees niet bang, geef elkaar een hand; in optocht gaan we naar de trein en onze vlag gaat voorop! (Klavertje VIER).

Joshua Perle, een ooggetuige die de Holocaust overleefde schreef:

... Een wonder gebeurde. Tweehonderd kinderen schreeuwden niet. Tweehonderd zuivere zielen, die ter dood worden veroordeeld, hielden niet. Niet één van hen liep weg. Niemand probeerde zich te verbergen. Als getroffen zwaluwen klampten zij zich vast aan hun leraar en mentor, aan hun vader en broer, Janusz Korczak, opdat hij hen beschermen en redden zou. Janusz Korczak liep voorop, het hoofd gebogen, met een kind aan elke hand, zonder hoed, een leren riem rond zijn middel, en hoge laarzen dragend. Enkele begeleidsters werden gevolgd door tweehonderd kinderen, gekleed in schone en keurig verzorgde kleren, alsof zij naar het altaar werden gedragen [...] Van alle kanten waren de kinderen omringd door Duitsers, Oekraïners, en Joodse politieagenten. Zij joegen hen voort en sommigen ranselden op hen in. De stenen van de straat hielden bij het gezicht van die processie.

Op 6 augustus werden zij allemaal vermoord in de gaskamers van Treblinka.

En als je nu in Treblinka komt, ligt daar een grote steen met het opschrift: Henryk Goldschmidt, Janusz Korczak en de kinderen....

En daar omheen 200 kleine steentjes, symboliserend de kinderen die hij niet in de steek liet!

Wat doen wij nu? Korczak werd vermoord, maar zijn gedachtegoed is springlevend. Zijn strijd voor de rechten van het kind, waar ook ter wereld, wordt voortgezet en roept ons op om ons te verzetten tegen het onrecht, en om kinderen waar ook ter wereld een perspectief te bieden, hoop en verlangen naar een wereld waar recht en gerechtigheid heerst.. of zoals Korczak zelf zij: "Wij geven je het verlangen naar een betere wereld, die ook jij kan helpen te maken!"

Dat hopen wij mede met ons onderwijsproject te bereiken!

Arie de Bruin

ariectebruin@kpnmail.nl